

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је именовео комисију:

27. 11.2017, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

САСТАВ КОМИСИЈЕ

1. др Бојан Ђорђевић, ванредни професор за ужу научну област Библиотекарство (13. 10 2015), Филолошки факултет Универзитета у Београду;
2. др Ема Петровић, редовни професор за ужу научну област Општа историја (5. 10. 2013), Филолошки факултет Универзитета у Београду;
3. др Александра Павићевић, научни саветник за ужу научну област Антропологија (24. 5. 2017), Етнографски институт САНУ у Београду;
4. др Гордана Стокић Симончић, редовни професор за ужу научну област Библиотекарство (21. 1. 2015), Филолошки факултет Универзитета у Београду.

2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1) Име, име једног родитеља, презиме:

Нина, Велимир, Аксић

2) Датум рођења, општина, држава:

6. 3. 1990, Београд, Србија

ДАТУМ ОДБРАНЕ, МЕСТО И НАЗИВ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ:

Кандидаткиња је докторске студије уписала као мастер. Мастер рад под називом „Полистилистичност Крајслерових комада за виолину и клавир“ одбранила је 28. 2. 2013. године на Факултету музичке уметности Универзитета у Београду.

3. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Културне институције (библиотеке, архиви, музеји) и културне манифестације у Новом Пазару од 1945. до 1991. године: архивско-музеолошки, документалистички и културолошки приступ

4. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Културне институције (библиотеке, архиви, музеји) и културне манифестације у Новом Пазару од 1945. до 1991. године: архивско-

музеолошки, документалистички и културолошки приступ кандидаткиње Нине Аксић обухвата 356 куцаних страна. Подељена је на одређене делове, а ови на поглавља, која су систематично раздељена још и на потпоглавља, чиме је додатно потенцирана чврста структура рада, а читање знатно олакшано: I. *Увод* (1-6). II. *Нови Пазар у светлу историјских и културних дешавања од добијања званичног имена 1461. до 1945. године* (7-30): 1. Кратак историјски преглед, састав становништва и материјална баштина новопазарског краја до 1945. године; 2. Културно-просветне прилике у Новом Пазару од краја осамнаестог века до 1945. године. III. *Културне политике* (31-118): 1. Однос културе и уметности у СФРЈ и општа одређења културне политике; 2. Управни органи за културу; 3. Културне политике на државном/републичком и локалном нивоу; 4. Аматеризам. IV. *Манифестације поводом државних празника, историјски јубилеји и пригодне манифестације* (119-161): 1. Државни празници; 2. Историјски јубилеји; 3. Пригодне манифестације. V. *Установе културе у Новом Пазару и њихове културне манифестације, удружења и организације* (162-288): 1. Историјски архив „Рас“; 2. Завичајни музеј; 3. Музичка школа; 4. Народни универзитет, Раднички универзитет, Дом културе „Ослобођење“; 5. Дом омладине; 6. ОУР „Братство“. VI. *Традиционалне културне манифестације у Новом Пазару* (292-317): 1. Октобарски сусрети писаца; 2. Рецитаторска такмичења; 3. Фестивал омладинских хорова Србије; 4. Смотра аматеризма; 5. Сопоћанска виђења. VII. *Закључак* (318-325). Докторски рад на крају садржи и списак извора (326-328), списак релевантне литературе (329-335), прилоге (336-353), као и списак скраћеница (354-356).

5. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Нине Аксић написана је са поузданом методолошком прецизношћу и теоријском заснованошћу, те са даром за анализу примарних докумената – усмених сведочанстава, архивске грађе и периодике. Кандидаткиња се упустила у уистраживање веома сложеног односа историјског, политичког и културолошког дискурса на примеру мултиетничке и мултиконфесионалне средине каква је Нови Пазар. Уз то, одабрала је период изразито идеолошки обележен (од

1945. до 1991. године) и показала на који начин је та идеологија усмеравала културни живот града и његових становника.

У уводном делу Нина Аксић је пружила методолошки оквир свога истраживања, које има троструко извориште: теренски рад и разговори са сведоцима тога времена; архивска истраживања; периодика. У појединим сегментима рада примењивала је и дескриптивни метод (опис рада институција културе и манифестација), али и компаративни (пре свега указујући на усклађеност културне политике у Новом Пазару са републичком културном политиком у социјалистичкој заједници). Потом је, на крају сваког сегмента рада, анализирала прикупљене податке, те их најзад синтетизовала. Тако је на прави начин објединила податке из различитих извора.

У првом делу рада кандидаткиња је пружила краћи историјски преглед развоја Новог Пазара од оснивања до краја Другог светског рата. Овај преглед је нужно сведен, и заснован превасходно на постојећој литератури коју је кандидаткиња скрупулозно и с мером користила. Најзначајнији део овога поглавља представља указивање на културне институције и догађаје у Новом Пазару током аустроугарске управе и Краљевине Југославије, јер то показује да је Нови Пазар и у то време имао својих културних узлета, имао све развијенији школски систем, омладинска и национална друштва и удружења, те издавачку делатност.

Други део рада посвећен је разматрању културне политике власти у новој, социјалистичкој Југославији, напосе у Социјалистичкој републици Србији. Кандидаткиња је имала најпре задатак да прикаже све нијансе те културне политике, која је у основи била монолитна, али је са политичким променама у тадашњој земљи и сама доживљавала модификације. Но, поред општих одређења културне политике, много је важније што је Нина Аксић дала преглед развоја такозваних управних органа културе, како на државном (пре свега републичком) нивоу, тако и на локалном. Показала је како је управљање културним институцијама и културном делатношћу у Новом Пазару било веома сложено, како су органи који су усмеравали културну политику доживљавали промене, те како су се често преплитала овлашћења разних органа власти. Посебан тренутак представљао је Закон о финансирању културе и о заједницама културе из 1968.

године (допуњен 1974. године), којим је као основни орган ушправљања у култури постала Самоуправна интересна заједница културе (као, уосталом, и у другим сегментима живота). Скрупулозно пратећи околности ове суштинске трансформације, кандидаткиња је указала како је то утицало на рад културних институција и развој културе како на државном, тако и на локалном нивоу. Оваквим променама морала је да се прилагођава и културна политика, и те модификације често су биле врло велике, па кандидаткиња установљава да се, заправо, може говорити о „културним политикама“. Но, један вид културне политике је у социјалистичком друштву остао неупитан. То је аматеризам. После општих одредаба о смислу и суштини аматеризма као посебног вида деловања у култури, Нина Аксић је осликала начине на које се аматеризам усталио као културни феномен у социјалистичкој заједници, у нечему сличан са предратним тзв. дилетантизмом, али у много чему и другачији и специфичнији. Због тога је кандидаткиња издвојила културно-уметничка друштва која су баштинила традицију тзв. „шарених програма“, потом физичку културу као део културно-забавног програма, допринос радних акција културном животу, као и градске феномене – корзо, играчке и вашаре.

Средишњи део рада посвећен је културном животу Новог Пазара у посматраном периоду. Кандидаткиња је најпре анализираола културне манифестације, разврставајући их на три феномена: манифестације поводом државних празника (Нове године, Дана жена, Празника рада, Дана младости, Дана борца, Дана устанка, Дана републике и Дана ослобођења Новог Пазара), манифестације поводом историјских јубилеја (Дана самоуправљача, Празника бригадира, Дана армије, јубилеја Савеза комунистичке омладине, тј. Уједињеног савеза антифашистичке омладине) и пригодне манифестације (комеморације, пионирске и омладинске акције, спортске манифестације). Кандидаткиња је показала специфичну иконичност ових манифестација која је, наравно, проистицала из идеолошког дискурса коме су припадале и у којем су се одвијале. Значајно је што је анализираола не само појавни облик ових манифестација, већ и целокупан рад на њиховој припреми, планирању и извођењу. Тако је могла да уочи неке заједничке карактеристике: масовност (не само у фази учествовања на

манifestацијама, већ и у њиховој припреми); шематизованост; историчност, али и митологизованост личности и датума (догађаја) којима су посвећене; институционалност. Показала је и како је рад појединаца у припреми и организацији оваквих манифестација валоризован, најчешће кроз могућност остваривања даљ каријере у омладинским организацијама и Савезу комуниста. То је, као додатни подстицај, уз несумњиви и искрени ентузијазам већине учесника, доприносило укореењивању ових манифестација као врло видном и незаобилазно делу културног живота у Новом Пазару.

Кандидаткиња је, потом, приказала развој и рад културних установа у Новом Пазару. Овај сегмент рада представља апсолутни научни допринос, јер је, заправо, кратка историја најважнијих институција за формирање културне свести, али и очување материјалне и нематеријалне баштине једне заједнице. Делови рада посвећени Историјском архиву „Рас“, Завичајном музеју и Музичкој школи бивају прави мали научни прилози који утемељују наше сазнање о специфичности оваквих институција у тзв. провинцијској средини, те о односу заједнице, али и становника, према њима. Но, кључни облици културног рада и деловања у Новом Пазару (као и у другим сличним местима у тадашњој држави) остваривали су се у оквиру Народног (доцније Радничког) универзитета, те Дома културе. У оквиру ових установа, пре свега, по тадашњим законима, деловале су градске библиотеке. Нина Аксић је у својој дисертацији пружила прву опсежну и на архивској грађи утемељену, историју новопазарских библиотека, посебно Библиотеке „Доситеј Обрадовић“, указавши на њен мултидисциплинаран карактер, на њену важност за описмењавање и образовање становништва, за подизање тзв. културе читања, те за целокупан културни и друштвени живот Новог Пазара, путем разних акција и манифестација (Недеља књиге и школе, Месец књиге, сарадња са књижевним клубовима, и слично). За Раднички универзитет и Дом културе везано је и деловање биоскопа, као несумњиве културне институције првога реда, те аматерског позоришта и драмске делатности као вида културне активности. Кандидаткиња је, потом, приказала рад Дома омладине кроз анализу акција тзв. књижевне и музичке омладине (књижевне вечери, прикупљање књига, концерти), хорова (дечјег и омладинског), оркестара (тамбурашког и Оркестра забавне музике

„Лауриси“), Клуба ликовних уметника „Сопоћани“. Наравно да све ово прати и осврт на манифестације и приредбе које су биле део свакодневног рада ових културних субјеката. Нина Аксић је, најзад, с правом издвојила средства јавног информисања (лист „Братство“ и Радио Нови Пазар) као важне чиниоце у културном животу града, и са аспекта његовог праћења и извештавања, и са аспекта промовисања културних институција и манивестација.

У следећем поглављу, полазећи од сазнања из претходних истраживања, кандидаткиња је издвојила пет најважнијих културних манифестација специфичних за Нови Пазар. То су Октобарски сусрети писаца, рецитаторско такмичење, Фестивал омладинских хорова Србије, Смотра аматеризма и Сопоћанска виђења. Сваки од њих је представила на основу доступне документације и тадашње периодике, указујући на њихову традицију и значај. Тај значај огледао се у томе што су се Новопазарци упознавали са актуелним културним и уметничким достигнућима не само свога завичаја, већ и тадашње државе, али и у томе што су новопазарски уметници могли да профилишу своје ставове и свој приступ савременим токовима.

У закључку дисертације, кандидаткиња је сумирала резултате својих истраживања, свдећи их на неке постулате који могу бити полазиште за даљи рад оваквог типа посвећен другим срединама. Као прво, и поред тога што је нужно била усмеравана општом културном политиком социјалистичке државе, локална културна политика у Новом Пазару имала је, некад мање некад више, и свој специфични развој. Друго, културни развој Новог Пазара допринео је да се у седамдесетим, а нарочито осамдесетим годинама прошлога века, овај град приближи сличним урбаним насељима у Србији. Треће, специфичност културне политике Новог Пазара лежала је и у настојању да се поствари локални идентитет, чиме би биле превазиђене националне поделе у култури. Најзад, на примеру овакве средине, кандидаткиња је уверљиво показала све нијансе у настојању социјалистичких власти да у склопу модернизације земље модернизују и културну традицију, тј. да створе социјалистички културни образац који је делом негирао традиционалистички образац, а другим делом елементе традиције прилагођавао новом дискурсу. При свему овом, Нина Аксић није пропустила да посматра како су

се ови процеси одражавали на људе као њихове носиоце и чиниоце, на њихов живот, њихова уверења и њихов статус. Стога је ова дисертација вишеструко значајна – као научна синтеза досадашњих истраживања феномена културног живота, али и самог Новог Пазара; као извор за даљи рад и сличне покушаје анализе и синтезе; али и као омаж једном граду и једном времену које је на тај град оставило дубоког трага у сваком смислу, па и у културном животу.

Треба нагласити да је кандидаткиња на крају рада донела списак извора и литературу, који зорно показују са каквом је скрупулозношћу и вођена принципима методологије и етике научног рада, у обзир узела документалистички оквир и труд и рад својих претходника.

6. СПИСАК НАУЧНИХ РАДОВА

1. Друге зове, себе не чује: звоно у српској народној традицији / Нина Аксић // *Philologia mediana*. – Год. 6, бр. 6 (2014). – Стр. 150-165.
2. Три приступа тумачењу текста молитве Оченаш / Нина Аксић // *Црквене студије*. – Год. 11 (2014). – Стр. 617-631.
3. Звоно као фолклорни мотив у поезији српских песника друге половине 19. и прве половине 20. века / Нина Аксић // *Религија, религиозност и савремена култура: од мистичног до (и)рационалног и vice versa: зборник Етнографског института САНУ* (2014). – Стр. 187-200.
4. Птице злослутнице у словенским веровањима / Нина Аксић // *Гласник Етнографског института САНУ*. – Год. 53, бр. 1 (2015). – Стр. 193-211.
5. Терминологија куће и покућства у „Вуковом рјечнику“ (1852) / Драгана Радвановић, Нина Аксић // *Зборник радова са 9. међународног скупа на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*. – Књ. 1 (2015). – Стр. 171-179.

6. Институције културе и културне манифестације у Новом Пазару у другој половини 20. века и почетком 21. века / Нина Аксић // Етнолошко-антрополошке свеске. – Год. 27 (2016). – Стр. 33-49.

7. Културни центри и њихова улога: Културни центар Нови Пазар и Културни центар Србије (Париз) / Нина Аксић, Бранислава Петровић // Гласник Етнографског института САНУ. – Год. 55, бр. 1 (2017). – Стр. 177-190.

7. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање које је у својој докторској дисертацији спровела Нина Аксић вишеструко је значајно за нашу културну и књижевну историју, као и за библиотекарство и архивистику као информационе науке. Резултати истраживања до којих је кандидаткиња дошла представљаће незаобилазни оквир за слична истраживања на примеру других градова. Ови резултати несумњиво су универзални и указују на специфичности културног живота у срединама као што је Нови Пазар. Као прво, и поред тога што је нужно била усмеравана општом културном политиком социјалистичке државе, локална културна политика у имала је увек, некад мање некад више, и свој специфични развој. Друго, културни развој градова попут Новог Пазара био је незаобилазан део свеукупног привредног и друштвеног развоја заједнице, и ти токови увек су паралелни. Треће, специфичност културне политике оваквих градова лежала је и у настојању да се поствари локални идентитет, чиме би биле превазиђене националне, али и друге поделе у култури. Најзад, на примеру овакве средине, кандидаткиња је уверљиво показала све нијансе у настојању социјалистичких власти да у склопу модернизације земље модернизују и културну традицију, тј. да створе социјалистички културни образац који је делом негирао традиционалистички образац, а другим делом елементе традиције прилагођавао новом дискурсу. При свему овом, Нина Аксић није пропустила да посматра како су се ови процеси одражавали на људе као њихове носиоце и чиниоце, на њихов живот, њихова

уверења и њихов статус. Стога је ова дисертација вишеструко значајна – као научна синтеза досадашњих истраживања феномена културног живота; као историјат културних институција; као извор за даљи рад и сличне покушаје анализе и синтезе; али и као омаж једном граду и једном времену које је на тај град оставило дубоког трага у сваком смислу, па и у културном животу.

8. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Нина Аксић своја истраживања темељила је на скрупулозном и методолошки доследном проучавању примарних историјских извора (усмених извора, архивских докумената, периодике), као и на основу претходне литературе. Анализу је спровела консеквентно, држећи се плана који је себи зацртала. Полазећи од општег ка специфичном, кандидаткиња је постигла да сваки сегмент њеног рада поседује прави сажетак резултата до којих је дошла. Резултате истраживања прегледно је изложила у закључку, који природно проистиче из главног дела рада. Прегледност, јасноћа излагања и систематичност одлика су овог рада и стога се резултати истраживања јасно исказују.

9. ПРЕДЛОГ

На основу свега изложеног, сматрамо да је Нина Аксић обрадом теме под називом *Културне институције (библиотеке, архиви, музеји) и културне манифестације у Новом Пазару од 1945. до 1991. године: архивско-музеолошки, документалистички и културолошки приступ* сачинила вредно дело, од несумњивог значаја за истраживање културне историје не само Новог Пазара, већ и Србије. Осим тога, овај рад је несумњиви допринос методологији архивистичко-документалистичког приступа и проучавања. Због тога предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да докторску дисертацију Нине Аксић прихвати, те да кандидаткињи одобри приступ усменој одбрани рада.

У Београду, 14. 12. 2017. године

др Бојан Ђорђевић , ванредни професор

др Ема Петровић, редовни професор

др Александра Павићевић, научни саветник

др Гордана Стокић Симончић, редовни професор